

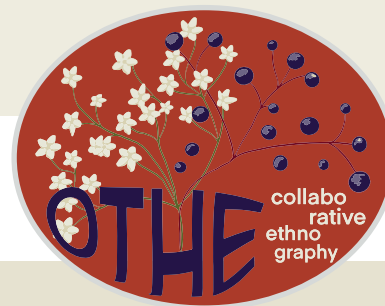

Roma hagyományok

2. évfolyam 2. szám

RÉSZVÉTELI ETNOGRÁFIAI FOLYÓIRAT

2026. január

DUJ DZSÉNE
KETTEN

Miért tartom fontosnak azt, hogy megismerjük egymás kultúráját, szokásait?

Kerekesné Lévai Erika

Kutatócsoportunkban sokat beszélgetünk arról, hogy milyenek a romák és milyenek a nem romák. Egy városban élünk, és mind a két fél hangoztatja, ha valamit nem ért a másikról, hogy biztos azért, mert nem az ő kultúrájuk része. Amivel kifejezik azt, hogy más szokásrendet, más hagyományt követnek. Például a roma emberek jellemzésénél sokszor mondják, hogy ők szeretnek táncolni, énekelni. Az emberek az örökölt magatartási mintákat igyekeznek megőrizni és továbbadni a következő nemzedékek számára. Bármennyire is zárt népcsoportként élt, él a Széles és Keskeny úti cigányság városunkban, mégis, az egymás mellett élés hatására sok minden keveredett a romák és a nem romák között. De vannak még olyan

szokások, amelyek csak a roma közösségre jellemzőek. A hagyomány értéként kezeli a múlt örökségét, amellyel az ősök gondolkodását is tovább viszik. Ennek a gondolkodásmódnak továbbvitelére a legalkalmasabb a nyelv, amit a Tiszavasváriban élő, belső-majorosi roma emberek még beszélnek egymás között. Minél több hagyományt tart meg egy népcsoport, annál nagyobb a közösség összetartó ereje. Általában az élet nagy fordulópontjaihoz kötődik egy-egy szokás, ami, ha nagyon erős volt egy csoporton belül, a mai napig megmaradt. Így a születéshez, a halálhoz kötődő népszokások, hiedelmek azok, amelyeket érdemes megnézni. Illetve a közte eltelt időt – a házasságot, a gyereknevelést, a főzést, az öltözködést, a családban elfoglalt helyet, egyszerűen a mindennapi életet.

Városunkban a belső-majorosi roma lakosság az egyik ilyen népcsoport, akik a fentebb említett témáknál csak rájuk jellemző szokásrendet tartanak fent a mai napig. Sok mindent átvettek a nem roma lakosságtól. Például a töltött káposztát ugyanúgy főzik. Mégis vannak egyedi, csak rájuk jellemző tradíciók. Ritka viszont az, hogy ezeket a népszokásokat nem újból feleleveníteni kell, hanem ez fennmaradt és gyakorolja a közösség. Ennek oka szerintem az is, hogy élő a nyelvük, amit használnak. Igaz, hogy több magyar szó is belekerül a beszédükbe, de mégiscsak az ő nyelvükön beszélnek, amit a Tiszavasváriban lakó más emberek nem értenek.

**Romani nyelvleckék –
mindennapi történetek**

Negyedik lapszámunktól romani nyelvleckéket indítunk a Duj Dzsénében. Ezeket olyanok írják, akik tiszavasváriak és romaniul is tudnak – olyanoknak, akik nem tudnak romaniul. A nyelvleckék egyetemi hallgatók és tanáraik támogatásával készülnek helyi és nem helyi érdeklődőknek. A nyelvleckék a majorosi városrészben élők beszédére épülnek. Lapszámonként 3-5 rövid nyelvleckét mutatunk be. Ebben a számban 4 nyelvlecke következik.

**Tegyánesz pi romanyi vorba –
Bárkánág misto sáj ável**

Ándádo újságo tegyánesz romane tanulni. Kó tánitinél adálá Vasváriká romáhi-le. Ádálenge irinász kó nagyanel romane tevorbinen. Egyetemi hallgatóvá hile táj tánará ko leromenge segítinen. Vasváriká táj káverá tegyanen romane tetanulinen. O májorosiká óka vorbinen. Ándó májbuterá ojságá is ámná 3 ássze vágy 5. Ákánág ássze 4 áven.

Cigány szokások és hagyományok a belső-majrosi városrészben

Beszélgetések, visszaemlékezések és közös írások a régi és mai szokásokról

Hagyományokról beszélgettünk

Kulcsár Sándorné Alföldi Gabriella

Milyen gondolatok maradtak meg bennem a tegnapi beszélgetésből? Nehéz szavakba foglalni. A felvetett témák a hagyományokat, szokásokat, múltat boncolgatták a roma résztvevők szemszögéből. A temetés, a vallás témája érzékeny terület, nem mindenki tud vagy akar beszélni róla. A kérdések, néhány emlékfoszlány megfogalmazása lassan oldotta a gátakat, és egyre több emlék került elő. Úgy éreztem, Melinda, Lujza, Izabella sok emléket őriz, de valami visszafogja őket abban, hogy ezekről beszéljenek. Ez adódhat a nyelv (romani–magyar) használatából, de valószínűbbnek tartom az Ica által megfogalmazott bizalmi tényezőt. Itt, a kutatócsoportban úgy érezzük, megbízhatunk egymásban, de amikor személyes, érzelmeket tartalmazó gondolatok kerülnek terítésre, lehet, hogy a társadalmi megkülönböztetések átélése a roma résztvevőkben gátolja az emlékek felszínre törését. Tapasztalataim szerint a roma emberek között sokan mélyen hisznek Istenben. A jó dolgokért hálát adnak, bajban segítségért, megnyugvásért imádkoznak. Ha a történelmi egyházak bezárják előttük a templom ajtaját, a kerítésen kívül imádkoznak, illetve megteremtik, megkeresik azokat az egyházakat, ahol befogadják őket. Teszik ezt úgy, mint ahogy a saját nyelvükkel is tették, teszik a hagyomány útján.

Kulcsár Sándorné Alföldi Gabriella

Romák régi hétköznapijai

Makula Attiláné Rostás Melinda – Opre Csabáné Ica, Tokár Zoltánné Katalin, Heltai János Imre, Kulcsár Sándorné Alföldi Gabriella és Tarsoly Eszter közreműködésével

Vallás és hit

Gyerekkoromból én csak a vasárnapra emlékszem. Templomba jártak az idősek régen minden vasárnap. Fekete ruhába öltöztek az asszonyok és a férfiak is. Az asszonyok fekete szoknyába, fekete blúz, fekete kendő, az idősebbeknek az álla alatt volt megkötve, és a fiatalabbaknak hátul. A férfiak kalapba voltak,

Lakatos Józsefné Réca

Szkennelj be!

A QR-kód mögött található videóban egy saját bevallása szerint igazi, régimódi cigányasszonyt ismerhetnek meg, aki úgy öltözködik, úgy főz és úgy viselkedik, mint a régi asszonyok. Hol és hogyan lehet beszerezni a rakott, boka alatti hosszú szoknyát, hogy ment a batyus vásárlás, és más dolgok is szóba kerülnek. (Heltai János Imre)

A QR-kód a folyóirat főoldalára mutat. 2026 első félévében az „Aktuális szám” fül alatt találják a videókat, 2026 második félévétől az „Archívum” fül „Roma hagyományok 2. évfolyam 2. szám” alatt.

zakó, mellény. Fekete öltönyt viseltek kalappal és fehér inget. A cigányemberek a magyarokkal vegyesen ültek. Még a 70-es, 80-as években is jártak templomba a gyerekek is, utána már nem. Anyukám félvér volt, apukám cigány volt. Apukámnak a keresztszüleivel jártam. Nagyon kicsi voltam. Apukám keresztszülei volt, amikor elvittek engem is, ők mentek. Nekem egy kis ünneplő ruhám volt. Mindig azt adták rám.

Szentképek mindenfajta volt a lakásban, ilyen díszek. Máriapócsról hoztak hatalmasakat. Megvolt a helyük. Volt egy asztal. Kinek hogy volt. Nem tudom, hogy máshol hogy volt. Mindenhol más volt. Nekem a keresztmamámnál, apukám keresztmamájánál volt egy asztal, gyertya volt ott, Máriának a képe, meg a falon volt egy hatalmas kép. Karácsonykor mindig égett a gyertya. Több is volt, nem csak egy gyertya.

A szüleim nem jártak templomba, csak az apukám keresztszülei, ők idősebbek voltak. A templomba járás úgy szűnt meg, hogy ők meghaltak, és az akkori pap már nem engedett minket be a templomba. Ez a cigányoknak nagy veszteség volt, hogy ők nem mehettek be a templomba. Kislánykoromban, emlékszem, mindig mondták, hogy miért nem engednek be minket a templomba, hogy ha valaki beteg, ő utána imádkozzon. A perselybe nem dobhattunk pénzt, azért vált szokásunkká, hogy a kerítésen kívülről bedobjuk Istennek a pénzt. Amíg jártunk, nekem

Cigány szokások és hagyományok a belső-majrosi városrészben

furcsa volt, hogy miért mennek csag fekete ruhába. Mert úgy tisztelték Istent. És szerintem jártak volna még mindig templomba, ha a pap megengedte volna, hogy járjanak a cigányok is. Mert mindenki hisz Istenben. Akkor a cigányok gyülekezeteket alakítottak ki. Azért van egyre több gyülekezet a cigányoknál, hogy tudjanak istentiszteletre menni.

Gyerekágyas szokások

Amikor megszültük a kisbabánkat, hazajöttünk a kórházból. Hat hét volt a gyermekágy. A még régibb időkben, dédmamámék otthon szültek, és bábaasszony volt ott velük. A cigányasszonyok segítettek, mert volt olyan, aki nagyon tudott szüleszteni. A gyerek az asszony mellett volt az ágyban. Az asszonnak vittek levest. A madártej szerintem ők még lehet, nem is ismerték. Volt komatálás edény, még mindig megvan. Porcelán, két kis füle van. Volt, aki zománcos edényben vitte, volt, aki porcelánban. Alumínium ételhordó is volt, a műanyag akkor még nem is volt. A gyermekágyasnak vitték ebbe az ételt. Csörögéfánkot anyum csinált, de amikor hazajöttünk a szülésből, hútlevest hozott nekünk, édes süteményt. És innivalót, teát, rostos üdítőt. Volt olyan asszony, hogy szült, és olyan szegénység volt, hogy nem ettek semmit. És a telepen, akik voltak, a testvérek, rokonok, azok vitték mindig a gyerekágyas asszonnak, ami volt otthon. Régen nem úgy volt, hogy nem adok, mert az az enyém, régebben odaadták, mert olyan összetartás volt az egész telepen.

Makula Attiláné Rostás Melinda

Aki jött a babát látogatni, és leült arra az ágyra, ahol a kisbaba aludt az anyjával, le kellett, hogy tegyen egy hajszalet a párna alá, hogy ne vigye el a baba álmát, jól tudjon aludni. Amikor jött az asszony látogatni a kisbabát és menstruált, megköpdöste a kis arcát, hogy ne jöjjenek ki rajta a piros foltok. Olyan is volt, ha egy nagyon idős asszony jött látogatóba, megfogta a böszöknya alját, és avval letörölte a kisbaba arcát, körbe törölte a homlokát, állát, hogy a gonoszoktól védje meg. A babának a kis karjára raktak piros szalagot, mindegy volt, hogy melyik kezére, de csak az egyik kezére. Fiúk is és lányok is pirosat kaptak. Ennek is köze van a valláshoz, hogy űzze el a gonoszokat, meg hogy ne legyen a gyereken változás. Olyan, mint aki epilepsziás. Piros ruhát nem adhattak a kisbabákra, hogy ne legyen neki változás.

Te na avel peleszte o változási – Hogy ne legyen változás rajta

A férfiak nem jöhettek be a házba, csak azok, akik ott laktak. De abba a helyiségbe vagy szobába, ahol a kisbaba volt meg az anyuka, oda nem jöhettek be. De a nő se mehetett ki. Volt olyan, hogy a férfi, aki jött látogatóba, nem is nézte meg a kisbabát, mert nem jöhettek be, az asszonyok meg nem jöhettek ki. Mikor az asszonyok szülés után hazajöttek öt napról a kórházból, addig, míg nem mentünk a templomba, nem lehetett takarítani. Hat hét volt a gyerekágy szülés után. Nem főztünk, nem takarítottunk. Nem moshattunk, nem sepregettünk addig, amíg nem mentünk el a templomig imádkozni. De csag a kerítésen kívül letérdeltünk imádkozni, és a kulcslyukon be kellett fújni, hogy Isten áldja meg a gyereket, és adja vissza az erőnket, és védjen meg minket a gonosztól. Nekem anyukám segített mindenben. Köszönöm, anya!

Mosás

Anyukának ilyen pléhteknője volt. Meg a zománc lavórba a fehérneműket, zsebkendőket, felrakta a sparheltra, és ott úgy gőzölgött a víz, mert azt mondták, hogy fertőtleníti. A mosóteknőn volt keresztbe egy deszka, és azon súrolták a ruhákat tégladarabbal vagy nagy, sárga kefével. Ha a kefe nem vitte ki a koszt, egy negyed téglával dörzsölték. A sarkukat is súrolták a téglával. Vagy mondta anyukám, hogy a betonnál húzgáljam meg a sarkát és így reszelgettük.

Disznóvágás

Amikor vágtak disznót, akkor a fateknőbe sózták be a szalonnát, sonkát. Külön disznóól, karám volt építve. Amikor leszúrták a disznót, magyar volt a hentes. Nálunk mindig magyar volt a hentes, Jani bácsi, a magyar sorról. Régebben szalmával perzselték. A hagymás vért megcsinálták. Már amikor összeállt a vér, kiabárolta, összedarabálta kockákra, bő hagymával, só, bors, zsírba kisütötték. Kolbászt csináltak, azt apukám füstölte, hordóval. A húst egy nagy teknőbe betette, ami kellett, ment a hűtőbe. A sonkát, szalonnát is lefüstölte apukám. Toroskáposzta volt a disznótor napján. Meg ha kész volt a hurka, a kolbász, azt is sütöttek és tepertőt is. Este már mindenki ment haza lefeküdni.

Füstölő nem volt, a füstölés úgy ment, hogy volt két vashordó. A két hordónak levágták egy-egy végét, és a levágott végével egymásra fordították őket. Apukám vágott az alsó hordón egy ajtót, oldalt, lent, ott volt a tüzelés. A felsőn fűrtak egy lukat, két oldalán, oda illesztették be a rudat vagy kapanyelet, amire felfüggesztették a sonkát, szalonnát meg kolbászt is. Apukámnak volt egy olyan nagy szöge, ami S alakot formált. Ez volt a kampó. Erre függesztették fel a húsokat, hogy megfűstöljék. A belet a nők szétszedték, és vízzel mosták ki a belet, a fodros belet, kifordították, kaparták, a vékonyát meg sóval is tisztították. A hentesnek mindig adott apukám kóstolót, mondta neki, hogy Jani bácsi, mit vágjak ki. Oldalast, vagy tarját, vagy amit akart. Magyaroknál régen mindig volt valaki a nagyobb családban, aki levágja a disznót, aki értett hozzá. Ma már nem szokás a disznóölés a magyaroknál és a cigányoknál sem.

Cigány szokások és hagyományok a belső-majrosi városrészben

Család

Lakatos Elisabeth – Alföldi Gabriella, Petteri Laihonen és Strifler-Siró Zsuzsa közreműködésével

Amikor a gyermeknevelésre gondolok, először az jut eszembe, amikor reggelente felkeltem a gyerekeimet. Szobáról szobára felkeltem őket, leveszem róluk a paplant. Azért két-háromszor rájuk kell szólni. Ha nem csinálják, akkor rájuk szólok, és mondom nekik, hogy „*Mozginen, mert téle késinen ándre iskolá!*”. A reggelit sokszor én csinálom. Reggeli feladat a gyerekeké, hogy egy kis rendet maguk után rakjanak, de legtöbbször én takarítok. Általában én szigorúabban beszélek velük, az apjuk szépen. Én viszem őket iskolába meg az apjuk is. Amikor én viszem őket, akkor ő vigyázik a kisebb gyerekekre. Amíg főzök, akkor a kisebb a babakocsiban, a szobában van, hogy készen legyen az ebéd, amíg hazajönnek a gyerekek.

Amikor gyerek voltam, minden megvolt, igyekszem, hogy amit kérnek, azt én is megadhassam nekik. Ezt tovább is viszem, a mai világban, amit meg tudunk adni a gyerekeknek, azt megadjuk. A szüleink mondták nekünk, hogy figyeljünk oda a tanulásra, én is ezt mondom nekik, hogy odafigyeljenek. Gyerekkoromban a házit egyedül csináltam, én leültem, nem is szóltam nekik, egyedül megcsináltam. Volt egy tanár, akitől féltam, mert szigorú volt. Azért csinálta, hogy okosabbak legyünk. Belénk verte az okosságot. Számon kérte, amit meg kellett tanulnunk. Ha volt valamilyen bajom, a szüleim észrevették, de nem mindig volt, ha volt is, az osztálytársaimnak mondtam, nem akartam panaszkodni. Az én gyerekeim mindent elmondanak, mi is okosítjuk őket. Nagymama, nagypapa, mindig ők jártak nálunk. Hozta nekünk a pékséget, a nagy lekváros szerelmeslevélt (*lekváros kalácsi*), meg bélest (*táj bélesa*). Gyereknevelésben nagyszülők nagyon sokat segítenek, a háztartásban is, ha segítségre van szükség. Ha ne adj Isten kórházba kerül a gyerek, papírokat kell kitölteni, időpontot kell kérni, mindenütt ott van a nagymama. Ha gondunk támad, odafordulunk, és anyukám segít, tanácsod ad, megoldjuk. Én is sok időt töltöttem nagymamámmal, sokat keresgéltem vele házat, amikor el akartunk költözni.

Lakatos Elisabeth

Ballagás

Lakatos Elisabeth – Herzog Melinda, Tarsoly Eszter és Strifler-Siró Zsuzsa közreműködésével, Strifler-Siró Zsuzsa reflexiójával

Ha összejön a család, akkor vagy születésnap van, vagy ballagás. A lányok a szép ruhát jó előre megveszik, eltesszük a szekrénybe, és ha elővesszük a szekrényből, olyan, mintha új lenne. Délután kezdődik, addig az illető főz-süt. Segítenek anyukámék, a nővéremék, a húgomék, a családon belül. A férfiak és a gyerekek külön asztalt foglalnak. Délután, amikor vége van a ballagásnak, akkor eljönnek a családtagok. A magyar ismerősöket is meghívjuk, de ők nem szoktak maradni, csak ajándékot hoznak. Meg is kínáljuk őket, csomagolunk is nekik, de nem szoktak sokáig lenni.

Petteri Laihonen, Strifler-Siró Zsuzsa és Tarsoly Eszter

A sátorba hoznak ajándékokat, átadják a csomagokat, és megpusztilják egymást az emberek. Ajándékkosarat illik adni, édességgel, illatszerrel. Ékszer a legközelebbi hozzátartozótól szoktunk kapni, karikafülbevaló cigányoknál a hagyomány, vagy gyűrűt szoktak venni. A testvéresség ad pénzt egymásnak, ha vendég jön, van olyan, akitől pénzt is kap, akkor borítékban adják. Ha a gyerekek pénzt kapnak, az kizárólag az övé, összegyűjti magának, és akkor vesz magának azt, amit akar.

Három napig tart a buli, péntek, szombat, vasárnap van. Másnap, szombaton, délután kezdődik. Reggel addig az asszonyok főznek-sütnek, segítenek. Aztán délután összegyűlnek a vendégek, leülnek az asztalhoz, szól a zene, aztán kitálalunk, ha ki van főzve, szól a magnó, és aztán táncolnak. Ha ki van főzve, készen van minden, akkor az asszonyok kimennek, és külön asztalnál összeülnek, összegyűlünk, a férfiak külön vannak, közbe szól a magnó, szól a zene. Isznak, beszélgetnek, és ha már van bennük, akkor már ők is táncolnak. Még van úgy, hogy a nagymám, ha ő kéri a zenét, neki az a cigányos zene kell. Ahol lehet táncolni, pittyengetni. Az öregek a kezükkel táncolnak, a szoknyájukat is fogják, és így táncolnak, aztán meg mások csatlakoznak. A fiatalok szeretik azt a zenét, ami még fel van gyorsítva, hallgatós, amire lehet táncolni, a diszkós, latinos zenét is. Ilyenkor oda-szólnak az idősek, hogy csináljanak már valami jó zenét. Szól a zene, ülnek, esznek, táncolnak, sülteket, pörköltöt, káposztát

Cigány szokások és hagyományok a belső-majrosi városrészben

esznek. Ami megmaradt, azt kitálaljuk másnap, és még utána főzünk is.

A sátort hozassuk, ez a férfiak dolga, az ő felelősségük, a férfiak rendezik a sátort. Ezt le kell rendezni azzal az illetővel, akivel elhozassák, össze is szereli az illető, akitől a sátort megrendeli. Pár hónappal előtte le kell rendezni, amikor meghozassuk. Szoktak szólni cigányfiúk, hogy kell-e segítség, mert mindig összejönnek öt-hatan. Amikor össze is rakja, az a magyar ember szól, ha kell segítség. Mindig megkínáljuk őket üdítővel vagy sörrel, ami van itthol. A sátrásnak mindig kólát hozatunk. Amikor a mi időnkbe ballagtunk, ha meg is kínáltuk a sátorosokat, akkor zsugorral adtunk söröket. Rendet tartanak a nők és a férfiak is. A férfiak isznak, gyerekek csak üdítőt, rostost. Úgy veszik el az energiaüdítőt, hogy a szülők nem figyelnek oda, de nem is igazán szokott ilyen lenni. Házipálinka, sör meg viszki szokott lenni, a férfiak veszik magyaroktól, van olyan ismerős, akitől megveszik a házipálinkát. Mielőtt elkezdődik a ballagás, felvilágosítjuk a gyerekeket, hogy nem szabad inni. A férfiak figyelmeztetik, hogy az italhoz ne nyúljanak. Próbálkoznak, de mi mindenre odafigyelünk. Pénteken kezdődik, harmadik nap meg már fel is szedik a sátrat, és megy a takarítás.

Közös munka Elisabethtel**Strifler-Siró Zsuzsa**

A Duj Dzséne – Ketten 4. lapszámának előkészítése alkalmával az egyik szeptemberi workshopunk során kerültem egy csoportba Lakatos Elisabethtel, Kulcsár Sándorné Alföldi Gabriellával és Petteri Laihonennel. A beszélgetés során Elisabeth megosztotta velünk a gyermekneveléssel kapcsolatos élményeit, Petterivel és Gabival közösen kérdeztük a gyermekkoráról és a saját szülőségéről. A workshop végére egy hosszú jegyzet keletkezett, amiben feljegyeztem mindazt, amit Elisabeth megosztott velünk. A beszélgetés során számos helyen hangfelvételt is készítettünk, ahol Elisabeth a családjával kapcsolatos, a hétköznapiakban használt kifejezéseket mondott el nekünk.

A következő hónapban Tarsoly Eszterrel és Herczog Melindával lehetőségünk nyílt Elisabeth otthonába ellátogatni. Már nem először jártam nála, mindig szívesen fogadott bennünket, akárhányszor voltunk. A tervünk az volt, hogy a 4. szám romani nyelvleckéit fogjuk Elisabeth segítségével leírni, amit sikeresen el is készítettünk. Az intenzív munka után kialakult közöttünk egy beszélgetés Elisabethtel az előző közös workshopunkról. Ennek hatására spontán elővettem a laptopomat, és elkezdtünk közösen írni. Elisabethet kérdezgettem a ballagással kapcsolatos szokásaikról, és hosszan mesélt nekem erről az ünnepéről. Mivel én jegyeztem le, amit mesélt, igyekeztem a lehető legpontosabban közvetíteni a szavait. A közös munka végén mindent megmutattam Elisabethnek, amit felírtam, és ha valamin pontosítani akart, azt kijavította. A végeredmény ennek ellenére egy jegyzetszerű, néhol dialogikus szöveg maradt, nem egy teljes folyóiratszerű cikk. Ezekből a jegyzetektől alkottam ezt az

egybefüggő cikket, az írás során törekedtem arra, hogy a lehető legkevesebbet módosítsak az eredeti, Elisabethtel készített szövegen.

Lakatos Elisabeth egy kutatócsoporti ülésen

A közös munka gondolatébresztően hatott rám, és sokszor felmerült bennem a saját családról alkotott képem is. Egyetemistaként jelentősen eltérő a mindennapi tapasztalatom a női létről, hiszen még nem vagyok édesanya. Meghatározó élmény volt számomra, amikor Elisabeth ágyán ültem, laptoppal az ölemben, miközben mellettem a fiatal édesanya a kisbabáját az ölében tartva mesélt az életéről. Sokat jelentett számomra, hogy közel engedett magához, és partnerként fordultunk egymáshoz. A története lejegyzése közben törekedtem arra, hogy ne róla írjak, hanem vele együtt írjunk. Úgy gondolom, az édesanyák munkája sokszor láthatatlan marad, és Elisabeth ezt a szakértelmet osztotta meg velem. Ez a különleges tapasztalás teret adott arra, hogy megosszuk egymással a közös ismereteinket, amelyek eredményeként ez a cikk is megszülethetett.

Beszélgetések a táncról Lakatos Józsefné Récával és Lakatos Sára Zsanuval

Készítette Szabóné Balázs Bea és Szakál Sára Rebeka. Közreműködtek Lakatos Nikolett, Heltai János Imre és Tokár Zoltánné Katalin.

Szerettek táncolni?

Réca: Igen, nagyon.

Zsanu: Igen, a kedvencem.

Mikor tanultatok meg táncolni?

Réca: 7–8 évesen már táncoltam. Nem magnó volt, az idős emberek kupáztak meg gitároztak az utcán. Közben daloltak is. Én is így tanultam meg táncolni. Sok idős asszony is táncolt. Esténként égett a tűz és körbeültek, gitároztak. Idős asszonyok, gyerekek és fiatalok együtt táncoltak.

Zsanu: 6–7 éves koromban tanultam meg Sárka mamámtól, az anyaitól. Anyukám nem tud táncolni. Lehet ő nem akart, lehet nem vette figyelembe. Szereti hallgatni a zenét, de nem szokott táncolni. Az öcsém, Gyula ballagásán táncolt, de csak mert megkérte az öregebbik testvére.

Van neve a táncnak?

Cigány szokások és hagyományok a belső-majrosi városrészben

Réca: Van, de most nem jut eszembe....

Zsanu: Bokázás, kereszthágás. Jön magától, nehéz, kinek mi jön a lábára. A bokázás cipőben nehéz, mezítláb könnyebb. Az új stílusú bokázás, amikor előre megy a láb, utána fel, azt már nem tudom, de a lányaim igen. A mai fiatalok nem olyan zsúfoltan táncolnak, hanem olyan kedvesen, barátságosan, megadják a tiszteletet.

Szabóné Balázs Beáta

Ki tud jól táncolni? Mitől jó egy táncos?

A néptáncot figyeltem meg itthon, de leginkább Erdélyben. Számomra ezt jelenti az autentikus szó: régi, hagyományos, hiteles. Miben hiteles? Amiről szól: két ember viszonyáról. Semmi több. (Szabóné Balázs Bea)

Réca: A mozgástól, a lábszedés, ki hogy érzékeli a ritmust.

Zsanu: Szórakoztat, mutassa magát, érdekessé teszi magát, valaki tanul tőle.

A férfiakkal vezetnie kell?

Zsanu: Nem tudom, mi nők csak külön tanuljuk. Ha fiúkkal táncolunk, az másféle tánc.

Miért szereted a táncot?

Réca: Imádom! Ez egy hagyomány, soha nem fogom elfelejteni. Anyukámtól tanultam. Magyar táncot, például csárdást is tudok táncolni. Apukámtól tanultam. Apukám családja magyarosabb volt. Anyukámék bősoknyások és kendőt hordtak. A gyerekeim közül Szilvi táncol, na ő a legügyesebben. De úgy, az örömtől hullanak a könnyeim, ahogy táncol. Mindenféle táncot tud. Mikor elkezd táncolni, előbb mindenki csak nézi.

Zsanu: Mert bennem van, kicsi korom óta. Ha kicsi koromban hallottam a zenét, akkor mindig táncoltam.

A zenéhez nem igazán értek. De úgy gondolok az autentikus zenékre, hogy ha hallgatok archaikus zenét, akkor azt megjegyzem, és ami attól eltérő, azt fenntartással kezelem. (Szabóné Balázs Bea)

Vannak szabályok a táncban?

Réca: Először is lassúbban bemegy a hölgy táncolni, és utána gyorsul a tánc. Ugyanúgy megy a férfi előtte táncolni. Én nem engedném meg, hogy a hátam mögé kerüljön!

Zsanu: Persze, hogy vannak. A cigánytáncolás másabb, az szebb. A szűk szoknyában nem lehet táncolni, mert csúnya, de a pörögős szoknya másabb, jobban kiadja a mozgásod. Tudol benne pörögni, másabb a táncod, másabb a mozgásod. Figyelni kell, hogy el legyünk takarva, ne legyen kinn a dekoltázs, ne legyen trikó, ne legyél közel a férfihoz tánc közben. Egy férjes nő is

táncolhat férfivel, ha megengedi a párja. Ha van egy fiatal csaj, és van barátja, és nem engedi, hogy táncoljon, akkor nem lehet. A kislányoknak meg van engedve, de 20–25 éves kor felett nem lehet.

Mi a legkedvesebb táncos emléketek?

Réca: Húgomnál ballagás volt, édesanyám is ott volt. Anyukám is újólag táncolt; mert mikor öcsém meghalt, elhagyta a táncot.

Zsanu: Mikor Melinda fia ballagott. Három napig ittam, táncoltam, alig aludtam. Ahány zene szólt, annyiszor öltöztem át. 24 éves voltam. Minden szám után átöltöztem. Az volt a mama kérése, hogy táncoljak.

A múltból, ami megtartó erővel bír, hagyománnyá érett, mint a néptánc is. Érdemes arra, hogy tovább vigyük. Minket is megtart "az élet viharában". (Szabóné Balázs Bea).

Temetéskor van tánc?

Réca: Temetéskor nem táncolunk. Utolsó éccak az ő kedvenc nótáját eljátsszák. Eltemetésig minden este virrasztás van.

Zsanu: Temetéskor nem szokás táncolni.

A gyerekeitek közül ki tud táncolni?

Réca: Az összes lány és az egyik fiú.

Zsanu: Mindegyik gyerekem tud táncolni, mindent. Napsugár már máshogy csinálja a bokázást. Kristóf magyarosabban táncol. Szereti nézni, tanulgat, de neki magyar a barátnője. A Dáni viszont tudja.

Felnőtt korotokban is tanultatok új tánclépéseket?

Réca: Nem, gyerekkorból maradt meg az összes tánc.

Zsanu: Nem. A régi lépések mind megmaradtak bennem, fontos volt nekem.

A tánc fárasztó is lehet...

Réca: Fiatalon nem éreztem. Letáncoltam egymás után három nótát fiatalon! A férjem ilyenkor mindig azt mondta: na, gyere csak, te öreg asszony! Táncoltunk. Akkor ott senki nem állhatott fel, csak ő meg én.

Neked fontos volt, hogy a gyerekeid megtanuljanak táncolni?

Zsanu: Fontos volt. Az apjuk egyáltalán nem tud cigánytáncot. Adtam rájuk kis bősoknyát, megmutattam nekik a lépéseket, a pittyengetést. Megmondtam nekik, hogy a fiúkkal máshogy kell táncolni. Napsugár elsős volt, Klaudi pedig óvodás.

Roma öltözködés és ékszerviseletek

Ábri Izabella – Herczog Melinda, Kerekesné Lévai Erika és Heltai János Imre közreműködésével

A roma öltözködés nagyon színes és díszes volt. Az asszonyok rakott szoknyában vagy bő hosszú szoknyában jártak, ami rózsás volt. Hozzá illő blúzt viseltek, ami gyakran csipkés, hímzett, fodros volt. Román szoknyát ritka, akin lehet látni. A rakott szoknya most divatosabb. Idősebbek és fiatalabbak is hordják, visszajött a divatba. A román szoknya rétegesebb és nehezebb a mostani szoknyához képest. Az öltözékek gyakran kézzel ké-

Cigány szokások és hagyományok a belső-majrosi városrészben

szültek, vagy a KGST-piacon vették meg készen a szoknyát. Ma már a divat felé hajlanak az emberek. Vannak, akik csak szoknyát hordanak, de nagyon sokan vannak, akik a nadrágot is hordják. Embertől függő, ki hogyan szeret öltözködni. Én szeretek visszafogottan öltözködni, elegánsan, de nem kihívóan. Nagyon sokan online vásárolnak. Fiatalok és középkorúak olyan helyeken vásárolnak, mint pl. Temu, Shein, Sugarbird vagy üzlethelyiségekben. Tiszavasváriban nagyon nehezen lehet ruhadarabokat vásárolni, ami nekünk is tetszik. Sokszor Nyíregyházára megyünk vásárolni, mert ott több lehetőség van.

Ábri Izabella

Régen az volt a szokás, hogy az asszonyok nem vágták le a hajukat. Hajviseletük hosszú haj volt. Volt, aki befonva hordta, vagy kontyba fogta a haját. Ma is van, akinek hosszú a haja. A férfiak öltözeke egyszerűbb volt, fehér ing, mellény, és kalapot viseltek. Régen a férfiak zsebórát vagy amulettet hordtak maguknál. Napjainkban nagyon ritka, aki kalapot hord. A nők igenis szerették a díszes ékszereket viselni, ez mai napig is így van. A tehetősek aranyat viselnek, hosszú, csüngős fülbevalót, karkötőt, nyakláncot. Vannak olyan ékszerek is, amiket hordanak, például Szűz Máriát ábrázolja a medál fülbevaló. Sokan az aranyat befektetésként tartják. Én nem hordok olyan ékszereket, ami a kereszténységet jelképezi. Nem hiszek a bálványokban. De ez is vallásoktól függ, ki milyen vallást gyakorol.

Herczog Melinda

Néprajzi gyűjtőmunka, személyes bevonódás és felelősség**Tarsoly Eszter és Opre Csabáné Ica**

Tarsoly Eszter bevezetője:

Az utóbbi években egyre többször fogalmazódik meg az a kritikai észrevétel a tudományos gondolkodásban, hogy a hagyományos kutatói gyűjtőmunka és az így nyert adatok – a gyűjtött információ, lejegyzett nyelv, vagy a használatától beszerzett tárgyi emlékek – „extraktívan” beszerzett javak. Eszerint az ilyen módon gyűjtött dolgok és információ csak a tudósok előmenetelét támogatják, a közösségnek azonban nem adnak semmit, nem szolgálják annak érdekét. A helyi tudás és hagyomány részletes megértése mégis fontos, hiszen közelebb visz minket annak megértéséhez, kik vagyunk, milyen tudásformának köszönhetően tudnak közösségeink megmaradni különféle, igen változatos helyeken és helyzetekben. Erre egy lehetséges válasz a részvételi kutatómunka, amit a mi kutatócsoportunk is művel: tiszavasváriak és egyetemi háttérű kutatók együtt gondolják át és fogalmazzák meg, mi az, ami a városi közösség számára fontos, maradandó, vagy éppen közös álláspont kialakítását kívánja meg. Heltai János Imrével arról kérdezték Opre Csabáné Icát korábbi néprajzi gyűjtései kapcsán, hogy milyen felelősséggel és elköteleződéssel jár a gyűjtőmunka.

Opre Csabáné Ica gondolatai:

A tárgyaknak is van történetük és „a mélység ott van a történetben”. Egy embernek is a története az érdekes... és ha felfedi a történetét, akkor belekerülök a történetébe és eggyé válok a történetével. A tárgyak is tudnak beszélni, valaki által, aki elmondja a történetüket. És akkor már a tárgy is tud beszélni, ha megtudjuk a történetét. A mai napig fontosnak tekintem a tárgyak, viseletek történetét, a régi szokásokat, hagyományokat. Attól válik egy tárgy értékessé, hogy van története.

Fontosnak tartom a riportalanyommal való bizalmat. Ha ő nem bízik meg bennem, nem mond el olyan dolgokat, amit tudni érdemes. Teljes nyitottság kell, hogy ne legyen álarc, ne legyen művi az egész. Ebben az egész gyűjtésben érzelmi dolgok vannak. Ez egy érzelmi kötődés, akár a ruhákról, akár a szokásokról van szó.

Én mindig szerettem alkotni, valamit létrehozni. Ezért szívesen vennék részt a cigányság szokásainak, hagyományainak összegyűjtésében is. Ha én őszintén kérdezhetek, nem bántóan, akkor szeretnék közösen alkotni a roma résztvevőkkel, de csak őszintén. Akkor van értelme. Ha mindig ott van a tisztelet és az őszinteség. Engem nagyon érdekelnek ezek az emberi életek.

Megsikerülnek a jó ízek

Vendéglátás és főzés a cigány családoknál

A töltött káposzta és a vakaró soha nem múlik ki

Lakatos Elisabeth

Ha az ünnepről van szó, a mai világba már nem is veszik úgy figyelembe az ünnepeket, mert a péntek meg a szombat a buli. Vannak, akik a vallásuk miatt nem ünnepelik a karácsonyt. Van sok ember, aki nagyon készülődik az ünnepekre, bármelyik legyen, például mikulásnap, karácsony, húsvét. De a mai fiatalok jobban szeretnek menni diszkóba, vagy ha van fellépő, szabad-
téri bulikba. Azt jobban szeretik.

Emlékszem, gyerekkoromban én mindig nagyon vártam a karácsonyt. Lehetett érezni a családban, milyen a szeretet meg az összetartás. Nekem az volt a legszebb szenteste, mikor a fát lehetett díszíteni. A nagymamám úgy készült, előtte disznót vágtak, tyúkokat, csirkéket, hurkát, kolbászt készítettek a nagyapámmal. Úgy, hogy tudjanak a hat gyereküknek adni, és ami nekik maradt, abból készültek az ünnepi finomságok. Nagymamámnak az volt a szokása, az első nap tyúkhúsleves és mákos és diós kalács, és a sültcsirkék. Azt mondták, a szárnyak szerencsét hoznak. Mindig megkérdeztem tőle. „Mama, minek ez a sok ennivaló?” Ő meg azt mondta: „Azért, hogy mikor jönnek a gyerekeim, meg legyen terítve az asztal sok finomságokkal, mindenki lakjon jól”. És volt töltött káposzta is. Összegyűltek a gyerekei, az unokái, mindenki ott volt, ettek-ittak, táncoltak, jól érezték magukat. Ez megmaradt nekem, és továbbra is így marad a családukban. A cigányoknál a töltött káposzta és a vakaró soha nem múlik ki. Régebben másképpen éltek a cigányok, szegények voltak, de a szeretet és az összetartás megvolt.

Cigány paradicsomleves

Lakatos Józsefné Réca

Családról gondoskodó anya és feleség vagyok. Amíg élt a férjem, mire ők bárhonnan hazajöttek, kész főtt étellel kellett várjam őket, és nekem tudnom kellett, hogy mi a kedvenc ételük. Kezdem. A leves és ahhoz pörkölt. Tésztát hozzá vagy krumplit. Rántott hús vagy sült hús, tört krumpli és savanyúság. Na de nekem a kedvencem a cigányos paradicsomleves. Az úgy készül, hogy teszek a lábosba kevés olajat, azt egy picit hagyom, hogy

felforrósodjon. Akkor belerakom a zöldségféléket: sárgarépa, zöldség, karalábé, zeller. Erre pár darab kelt bimbót. Ezeket picit párolódni hagyom, aztán öntök rá egy kevés vizet, majd rakok bele pirospaprikát. Összekavarom, majd megint felöntöm vízzel. Akkor rakok bele sót, delikát. Amikor ezek elkezdenek főni, akkor gyúrok tésztát. A lisztbe rakok egy pár tojást, kevés sót, kevés vizet. Majd elkezdem gyúrni, amég jó puha lesz. Akkor hagyom pihenni. Addig hámozok egy pár krumplit, és ha már megfőttek a zöldségfélék, akkor beteszem a krumplit, egy öt-tíz percre hagyom főni, és elkezdem a tésztát kézzel belerakni. Aztán már mikor a fél tésztát beleraktam, akkor a sűrített pa-

I. nyelvlecke

A különféle ételek elkészítési módja emlékeztetett minket arra a kérdésre, hogy „egyforma-e az ugyanolyan”, ahogy Kerekesné Lévai Erika egy korábbi cikkében fogalmazott (a Duj Dzséne – Ketten 2(1); 2025. nyári lapszámában). Tehát ha töltött káposztának látszik valami, és talán még annak is hívjuk, egyformán készítik-e románok és magyarok. Van-e értelme csoportok közötti, románok és magyarok közötti különbségekről beszélni az étel elkészítésében, mikor családonként is különböző lehet, hogy ki hogy szereti: gombócban vagy levélbe töltve, kolbásszal vagy anélkül, rizzsel vagy gerslivel. Lujza receptjét az első nyelvleckében románul és magyarul is olvashatják.

Phergyi árminy készülinel

Andre csuvasz o masz andegy csáro. Karing dasz i edeso lóji paprika, trín cikk foghagyma, dúj cine kávása rosejenca borso, jek rojahal delikáto, eke rojahal lon, egy pas kilo rizsa. (Andar trín kili masz kerav la). Andar trin litera pányi opre csasz andegy píri. Te forninel andre csav i árminy taj hamvasztinavla. Kanag hamvadinel avri, kidav la tejle csingrav lake cine törzsi. Palodi andre tótinav la, taj opre csavla te tágyel.

Töltött káposzta elkészítése

Belerakjuk a húst egy tálba. Hozzáadjuk az édes paprikát, három cikk foghagymát. Két kis kávéskanál borsot, egy evőkanál delikát, egy evőkanál sót, egy fél kiló rizst. (Ez 3 kg húsból készült). 3 liter vizet felteszek egy fazékban forrni. Meghamvasztom a káposztát, aztán kiveszem hűlni. Ha kihűlt, levagdosom a kis törzsét, utána betöltöm és felteszem főzni.

radicsomot egy mély edénybe teszem, és a levesből felhigítom egy tálaskanálnyi lével, és azt beleöntöm a levesbe. Elkezdem megint kézzel rakni a tésztára. Úgy készül a cigány paradicsomleves. Most csak az ünnepi ételekről. Első a töltött káposzta, halászlé, mákos bejgli, rántott hús, saláták és sülték, de a legfontosabb, hogy olyankor együtt van az egész család. És most a szilveszteri kaja. Lencsefőzelék, virsli, szendvics, sajtos pogácsa és sült malachús, kocsonya. Majd másnap toros káposzta és hozzá cigány vakaró. Amiket én leírtam, nem a tudás a fontos a főzéshez, hanem hogy szeretettel főzzenek, nyugodtan, és akkor el se tudja rontani, mert még jobban megsikerülnek a jó ízek.

Szkennelj be!

Megsikerülnek a jó ízek

Réca receptje – Lakatos Józsefné Réca főzővideója

Heltai János Imre és Pataki Viktor közreműködésével

Elsőre talán nem tűnik kirívónak ez a sokak által szeretett, szokványos leves. Mégis hamar kiderül, hogy milyen sokféleképpen lehet ugyanazt az ételt elkészíteni. A főzésnél nem mellékes, milyen hozzáállással és milyen jelentéssel fordulunk az étel felé. A recept magja a bőség és a fokozatosság, amely megadja az időt az ízeknek, hogy azok igazán összeérhessenek. (Dobos Rebeka)

A QR-kód a folyóirat főoldalára mutat. 2026 első félévében az „Aktuális szám” fül alatt találják a videókat, 2026 második félévétől az „Archívum” fül „Roma hagyományok 2. évfolyam 2. szám” alatt.

Utak, találkozások és közös ünnepeink

Reflexiók a Duj Dzséne – Ketten harmadik számának megünnepléséről Vasváriban, illetve a szerkesztőség budapesti programjairól

Bizalomépítés

Kulcsár Sándorné Alföldi Gabriella

Évek teltek el azóta, hogy utoljára a „telepen” jártam, így örömmel vártam a találkozást. Kíváncsi voltam, hogy fogadják a jelenlétünket. Odajönnek hozzánk? Kérdeznek? Kialakul spontán beszélgetés, netán párbeszéd? Tapasztalható-e, hogy a lakók ismerik a kutatócsoport munkáját? Felfedezhetők-e a bizalom jelei a számukra részben idegen látogatókkal szemben?

Elsőként a legnyitottabb, és egyben legkíváncsibb korosztály jelent meg a molinók körül, a gyerekek és a kutatócsoport által már megszólított fiatalok. A lakosság többi tagja a házak portájáról, illetve az utca másik oldalán sétálva, gyülekezve figyelte a történéseket. Látszott rajtuk a kíváncsiság, de megtartották a távolságot.

Kulcsár Sándorné Alföldi Gabriella

Csak akkor jöttek közelebb néhányan, amikor a kutatócsoport roma tagjai hívták őket. Az utcán sétálók szívesen fogadták az újságot, de beszélgetés nem igazán alakult ki. Talán nekünk kellett volna kicsit célzottan kezdeményezni a beszélgetést? Mivel még én sem tudtam teljesen azonosulni a kutatócsoport törekvéseivel, a romákhoz hasonlóan visszafogottan viselkedtem, és

bár felhasználhattam volna azt, hogy a telepen sokan ismernek, mégsem nyitottam feljüket úgy, ahogy azt elvártam volna magamtól. Miért? Nem tudom megfogalmazni. A program végén a zene, a tánc feloldotta azt a feszültséget, amit végig érzektem magamban, és a távrolól figyelő tekintetekben. Összegezve a programról: beszélgetés, párbeszéd nem alakult ki, de a bizalomépítésben léptünk egyet. A párbeszédhez még sok ilyen lépésre lenne szükség.

Egy nyári délután a Széles úton

Makula Attiláné Rostás Melinda

Egy nyári délután a Széles úton, a Keskeny úton. Magyarok, cigányok a kutatócsoporttal együtt körbejárnak a telepen. Én egy kicsit aggódtam, hogy mit fognak mondani a romák, de nagyon jó érzés volt, amikor elmondták a véleményüket, hogy érezték magukat. A romák is tisztelettel beszéltek a magyarokkal. Gabika néni sokan megismerték, és el is mondták, hogy Gabika néni volt a legjobb óvónéni. Sokan is szeretik még mindig, mert nagyon sokat segített a szülőknek és a gyerekeknek is. Engem meglepett, hogy a kutatócsoport tagjai össze tudtak barátkozni a romákkal, nem húzódtak el egymástól. A tánc nagyon tetszett, hogy együtt táncoltak egymással, nagyon jó érzés volt, hogy mindenki jól érezte magát. Lehetett érezni, hogy nincs magyar, cigány, hanem emberek táncolnak, nevetnek, jól érzik magukat. Ez nagyon ritka. Sokan mondták, jó lenne, ha mindig így lenne, amikor felmegyünk a városba, vagy bárhová. Ha emberként fogadnának minket.

Utak, találkozások és közös ünnepeink**Megható élményeim a cigánytelepen****Tokár Zoltánné Katalin**

2025.07.14-én, kedden délután kutatócsoportunk a helyi cigánytelepre, a Széles útra és a Keskeny útra látogatott. Melinda, a csoport egyik roma résztvevője a saját házából párnás székeket és dohányzóasztalt hozott ki nekünk. A hűvösre pakolták, mert igen nagy volt a hőség. Az asztalra kiraktuk a Duj Dzséne – Ketten című folyóirat 2. évfolyamának 1. számát. János és az egyetemi hallgatók kifüggesztették a molinót, ami a kutatócsoport tevékenységét reklámozza. Erre az alkalomra több kedves egyetemi hallgató érkezett, akikkel még nem találkoztunk, és jött még egy nagyon kedves angol tanár is, aki nagyon jól beszéli a nyelvünket. János hozott hangfalat, amit a hallgatók beüzemeltek, és egész halkán szólt a cigányzene. Vártuk, hogy odajönnek hozzánk és tudunk adni nekik újságot, de nem nagy érdeklődés volt.

A lányok elindultak több irányba, hónuk alatt az újságokkal, és akivel találkoztak, adtak nekik, mindenki szívesen vette. Annak ellenére, hogy fáj a lábam, nagy merészen én is elindultam a Széles úton Jánossal, Icussal, Gabikával és Izával újságot osztani. Sehol semmi rosszindulatot nem tapasztaltam, mindenki kedves volt és elfogadta a kiadványt. Réca háza előtt sokat időztünk, mert meg akartuk várni, de nem sikerült, nem készült el. Visszaindultunk, és a Keskeny útról a lányok visszakísértek a házak között a Széles útra. Több asszony is megismert a régi Pethe Ferenc Iskola idejéből, jól esett. Volt, aki elkezdett kapálni, gazolni, szemetet szedni, amikor odaértünk. Gabikát mint volt óvodavezetőt és óvónőt nagy szeretettel fogadták, nemcsak a gyerekek, hanem az anyukák és az apukák is. Rohantak felé a gyerekek, kiabálták, hogy Gabika néni, és megölelték, de Gabika is nagyon boldog volt, látszott a szeméből.

Amikor visszaértünk az eredeti helyünkre, hangosabbra vették a lányok a hangfalat. Akkor már megérkezett Réca, aki azonnal, a táskájával a vállán elkezdett táncolni. A szemben lévő háznál is táncolt az asszony, de hiába integettünk, nem mert még közelebb jönni. Ekkorra már nagyon sok gyermek is odajött, akik sok újságot kiosztottak, és helyben már topogtak a zenére. Kerekesné Erika is tánc lépésekkel biztatta őket, hogy menjenek közelebb, de féltek. Aztán később beálltak többen is. Zsanu, több asszony, Kiara, az egyetemi hallgató lány, aki egyébként népitáncol, mi pedig végig ujjongtunk és tapsoltunk. A Bea lánya, Lili is népi táncos, aki nagy szeretettel

vette körül a gyerekeket, fogta a kezüket, ölelték őt, nem beszélve arról, hogy milyen profin táncolt. Lili Eszternek is mutatta a tánc lépéseket, és ő is boldogan állt be a körbe. Csodálatos volt látni, hogy senkiben semmi előítélet nem volt. Utána már a fiúk is táncoltak, öröm volt látni azt, hogy felszabadultak, hogy megmutathatták azt, hogy nekik a tánc a mindenük, az ő szeretetnyelvük. Én ülve csettintgettem, de egy picit táncikáltam is a tanárnővel. Szerintem ha este tízig ott maradtunk volna, azt sem bánták volna. Amikor elkészöntünk, integettek, örültek nekünk. Hálaadással a szívemben jöttem haza, felemelő délután volt.

II. nyelvlecke

A Duj Dzséne – Ketten harmadik számának megjelenése után kutatócsoportunk tagjai a posta előtti téren és a majorosi városrészben is tartottak bemutatót a lapról. A Széles úti standtól többen elindultunk újságot osztani a Keskeny útra és a bolt irányába. Ahogy a Roma Lányok Ifjúsági Klubjának tagjaival és gyerekekkel együtt sétáltunk a városrészben, újsággal a kezünkben, fiatalok, gyerekek, sokszor odakiáltottak a roma lányoknak: „Ko ha dala?”, a nem roma résztvevők felé biccentve a fejükkel. Akik nem tudnak romaiul közölni, nem értették, miért mondják ezt „ránk”. Ez félreértésre, aggodalomra is okot adhat akár, így a második nyelvleckének ez a kérdés a témája, más hasonlókkal együtt...

Ko ha do? – Ki ez? (fiúra vonatkozik)

Ko ha di? – Ki ez? (lányra vonatkozik)

Ko ha dala? – Kik ezek? (ez meg a sokaságra vonatkozik)

Ez is egyre vonatkozik:

Ko han tu? – Ki vagy te?

Me i Mumia. – Mumi vagyok.

Nyári ünneplés

Budapesti gondolatok

Tokár Zoltánné Katalin

2025.10.27-én hétfőn a Tiszavasvári vasútállomásról roma és magyar asszonyok, valamint a roma lányok csoportja elindultunk Budapestre, hogy a roma-magyar együttélés témájával foglalkozó dokumentumfilm levetítésén mi is részt vegyünk. Debrecenben átszálltunk az IC vonatra, amivel a Nyugati pályaudvarig mentünk, ott már várt minket János és az egyetemisták: Márk, Zsuzsi, Melinda és Sára, akik kedvesen továbbkalauzoltak minket a nagy fővárosba. Nagyon örültünk a találkozásnak. Metróra szálltunk a délutáni csúcsforgalomban. Szerencsésen megérkeztünk a Keleti pályaudvar közelében lévő szálláshelyünkre. Helyet foglaltunk az előtérben, és János mindent elrendezett a regisztrációval kapcsolatban. Megkaptuk a belépőkártyákat, és elfoglaltuk a szobákat. Én először kicsit félttem, mert nem szeretem a liftet, de a többiek mindig figyeltek arra, hogy ne egyedül legyek benne. Első nap este nagyon finom vacsorát kaptunk a szálloda éttermében, persze ezt minden napról el tudom mondani.

Kedden reggeli után elmentünk a Károli Gáspár Református Egyetem Dózsa György úti épületébe, ahol János megmutatta nekünk az irodákat, ahol ők dolgoznak. Én a fájós térdemmel mindenütt a széket kerestem, de nagyon örülök, hogy emiatt nem maradtam itthon. Az egyetemisták és a roma lányok az

épület folyosójára kifüggesztették a fotókiállítás csodálatos képeit, amiket ők és a fotósok készítettek a Tiszavasváriban folyó kutatómunkáról, és amik híven tükrözik, hogy milyen jól tudunk együtt dolgozni. Délután négy órakor került sor a Duj Dzséne-Ketten: történetek egy folyóirat keletkezéséről című dokumentumfilm vetítésére a Kino Café moziban. Nagyon felemelő és egyben megható is volt látni a mi kis városunkat és saját

III. nyelvlecke

Évődések. Amikor épp nem egymásról próbálunk többet megtudni, hanem nagyon is jól ismerjük egymást, és mondjuk az árnyékba húzódva beszélgetünk a nyári melegben, ilyeneket is lehet hallani:

Tu háj dilinyí! – Te dilis/hülye vagy!

Voi dilinyí! – Ő dilinyós!

Árák, csej! – Menjél már, te lány!

magunkat egy mozivásznzon. A vetítés után a nézők kérdéseket tehettek fel a filmben szereplőknek és a roma lányoknak. Sokan gratuláltak. Odajött hozzánk egy hölgy, aki szinték gratulált, és elmondta, hogy ő is tiszavasvári: kiderült, hogy a Szabóné Bea sógornője.

Szerdán az egyetem új épületébe mentünk a Reviczky utcába, ahol az egyetemisták részére került levetítésre a film. Csodálatos az Egyetem épülete. Érdeklődéssel és nagy figyelemmel nézték végig. A film után itt is tehettek fel kérdéseket a hallgatók a kutatócsoport tagjainak és a roma lányok képviselőinek. Olyan válaszokat kaptak, amikből még jobban megismerhették a cigány-magyar együttélés sikereit és nehézségeit egyaránt. Juci és Réka nagyon bátran, ügyesen helyt álltak. Amíg tartott a beszélgetés, észrevettem, hogy az egyik egyetemista lány, aki az első sorban ült, valamit készít papírból. Színes pillangót készített a két lánynak, és a végén átadta nekik. Nagyon örültek, megölelték egymást. Nagyon szép gesztus volt. Szerdán este elkészült a podcast-beszélgetés 6., befejező része, amiben én is részt vettem. Kicsit izgultunk, de szerintem nagyon jól sikerült. Ezelőtt egy évvel fogalmam sem volt, hogy mi ez.

Igazán jól éreztem magam ez alatt a pár nap alatt. Örömmel töltött el, hogy együtt voltunk egyetemi tanárok, egyetemi hallgatók, roma és magyar tiszavasvári „kutatók”. A roma lányok nagyon aranyosak voltak, velünk volt Elisabeth pici lánya is,

IV. nyelvlecke

A Duj Dzséne harmadik számának Széles úti bemutatója közös ünneppé, táncolós bulizássá alakult át. Ahogy a kiosztásra váró újságok elfogytak, és a roma lányok fotózós műhelye is véget ért, szedelődzködni kezdtünk, hazaindultak az emberek. Voltak, akik kisebb csoportokban, volt, aki csak egyedül, odaszólva a többieknek, hogy „na helósztok, aka gyávtár!”. Hogyan köszönhetünk még egymásnak cigányul, mikor találkozunk és mikor elválunk? Ez a negyedik nyelvlecke témája.

Helósztok aka gyávtár – Helósztok, már megyek el.

Na heló, gyávtár – Na szia, megyek.

Ábá gyávtár vagy Már gyavtar – Na, megyek. Már megyek.

Uzsar, máj gyáv mingyár – Várjál, majd megyek mindjárt.

Így köszöniünk egymásnak, de csak amikor régen nem találkoztunk:

Távesz báhtájí, csej! – Legyen szerencséd, te lány!

Távesz vi tú. – Legyen neked is.

Amikor csak bemegyünk egymáshoz, azt mondjuk példáulul:

Szo tágyál? – Mit főztél?

és

Ále khá! – Gyere, egyél!

És akkor mondjuk:

De gyánel te táven! – De tudsz főzni!

De gyánel i Esztera te táven! – De tud főzni az Eszter!

Utak, találkozások és közös ünnepeink

aki végig nagyon cuki volt, mindenkire mosolygott, nem hisztizett. Köszönet és hála Jánosnak, Eszternek, Erikának a pontos szervező munkáért, Márknak, Sárának, Melinek és Zsuzsinak, hogy emlékezetes napokat tölthettünk a fővárosban, ahol ennyi év után is rácsodálkozik az ember egy épület, egy-egy kovácsoltvas kapu, egy lámpa szépségére. Soli Deo gloria – egyedül Istené a dicsőség.

Szerkesztőségi közlemények

Szerkesztőségünk munkájáról Duj Dzséne — Ketten: történetek egy folyóirat keletkezéséről címmel, Lőrinczy Lia és Pantyi Petra Berta rendezésében dokumentumfilm készült. . Beszélgetéssel egybekötött filmbemutatókat tartottunk Budapesten a Kino Cafe moziban és a Károli Gáspár Református Egyetemen. 2026. január 12-én, e számunk megjelenésével egy időben tartottunk filmbemutatót a tiszavasvári Találkozások Házában, 2026. ja-

nuár 28-án pedig Londonban, A bemutatókat követően a film, várhatóan február elejétől, online is elérhető lesz honlapunkon, illetve közösségi oldalainkon.

Réca és Zsanu tánc közben

Filmbemutató és beszélgetés a Károli Gáspár Református Egyetemen

Filmbemutató és beszélgetés a Kino moziban

Impresszum

Felelős kiadó: Heltai János Imre és Tarsoly Eszter

Felelős szerkesztők: Heltai János Imre, Kerekesné Lévai Erika, Tarsoly Eszter

A szerkesztőbizottság tagjai: Ábri Izabella, Bodó Csanád, Cselle Gabriella, Dobos Rebeka, Heltai János Imre, Jani-Demetriou Bernadett, Herczog Melinda, Jenei Kamilla, Kerekesné Lévai Erika, Köntös Mihály, Kulcsár Sándorné, Alföldi Gabriella, Petteri Laihonon, Lakatos Elisabeth, Lakatos Józsefné Réca, Lakatos Nikolett, Lakatos Sára Zsanu, Makula Attiláné Rostás Melinda, Opre Csabáné Ica, Pataki Viktor, Schmidt Ildikó, Strifler-Siró Zsuzsi, Szabóné Balázs Beáta, Szakál Sára Rebeka, Székely Márk Attila, Tarsoly Eszter, Tokár Zoltánné Katalin

Műszaki szerkesztő: Pataki Viktor

Webfejlesztő: Szőke János

Nyomda: Gőz Nyomdaipari Bt., Tiszavasvári, 4440 Polgári út 2.

Elérhetőség: Heltai János Imre: heltai.janos@kre.hu;

Kerekesné Lévai Erika: kerlevis4@gmail.com; Tarsoly Eszter: e.tarsoly@ucl.ac.uk

A folyóirat megjelenését a NKFIH (Nemzeti Kutatásfejlesztési Hivatal)

K146393 számú, „A nyelvi részvétel előmozdítása a kollaboratív kutatás révén” című OTKA-pályázata támogatja.

